

Список використаних джерел

1. Волкова Ю. А. Міжнародно-правовий механізм захисту морського простору під час збройних конфліктів. Юридичний науковий електронний журнал. 2023. № 3. С. 622-625.
2. Конвенція ООН з морського права 1982 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/728-14#Text> (дата звернення: 29.01.2026)
3. Міжнародна конвенція по запобіганню забрудненню з суден (MARPOL) 1973/78 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/896_009#Text (дата звернення: 29.01.2026)
4. Конвенція про захист Чорного моря від забруднення 1992 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_065#Text (дата звернення: 29.01.2026)

DOI 10.70286/ISU-04.02.2026.011

IMPACTUL NOII LEGISLAȚII CU PRIVIRE LA TAXELE JUDICIARE ASUPRA MEDIULUI DE AFACERI

Bâcu Adelina

Doctor în drept, conferențiar universitar

Departamentul Drept

Academia de Studii Economice din Moldova

Legislația procesual civilă a Republicii Moldova este într-un continuu proces de transformare și perfecționare, evoluție, care recent a vizat și domeniul cheltuielilor de judecată, în special, taxa de stat. Astfel, la 11 august 2023 în Monitorul Oficial al Republicii Moldova a fost publicată noua Lege cu privire la taxa de stat, Nr. 213 din 31-07-2023 [15], care a intrat în vigoare la 1 ianuarie 2024, provocând numeroase dezbateri și critici, atât la etapa discutării proiectului, cât și după publicarea sa. Discuțiile în contradictoriu au fost determinate de schimbările majore stipulate în acest act normativ la capitolul categoriilor de pretenții sau acte procesuale pentru care se va încasa taxa și la capitolul mărimii acestei taxe. Subiectele cele mai sensibile care au nemulțumit reprezentanții societății civile, dar și pe cei din cadrul sistemului de justiție, vizează nu doar creșterea exponențială a valorii taxei, cât și introducerea unei taxe noi, denumită taxa de timbru.

Raționamentele care justifică instituirea taxei de stat în procedura civilă

Conceptul de taxă achitată pentru declanșarea unui proces este indisolubil legat de unul dintre principiile fundamentale ale procesului civil, și anume de principiul accesului liber la justiție, care fiind consacrat în art.20 din Legea Fundamentală a statului nostru statuează, că „orice persoană are dreptul la satisfacție efectivă din partea instanțelor judecătorești competente împotriva actelor care violează drepturile, libertățile și interesele sale legitime. Nici o lege nu poate îngrădi accesul la justiție” [2]. În vederea dezlegării sensului acestui principiu, în doctrina dreptului european [14, p.267] dreptul de acces la un tribunal este înțeles ca un drept de acces concret și efectiv,

ce permite justițiabilului „să beneficieze de o posibilitate clară și concretă de a contesta atingerea adusă drepturilor sale (cauza Bellet c. Franței)”. [6]

Principiul respectiv impune obligații în sarcina statului, care este ținut să creeze condițiile necesare ca oricare persoană să poată accede la instanță, instiuiind la nevoie și unele facilități care ar asigura efectivitatea dreptului de acces.

Acest principiu însă, nu are o valoare absolută, după cum s-a menționat de nenumărate ori în doctrina juridică [12, p.289], dar și în practica CtEDO [13], fiind supus unor limitări, printre care se enumără și existența unei taxe pentru declanșarea procesului. De altfel, și Curtea Constituțională din RM în una din hotărârile sale menționa că, „necesitatea asigurării accesului efectiv la justiție nu poate fi considerată însă ca reprezentând un obstacol pentru instituirea, prin lege, a unor condiții de admisibilitate pentru cei care doresc să supună cauza lor judecării instanțelor judecătorești” [10]. Cu toate acestea, regula fundamentală în instituirea acestor limitări este proporționalitatea, taxele necesitând a fi rezonabile și în concordanță deplină cu scopul urmărit. În caz contrar, această restricționare a accesului liber la justiție va reprezenta o nesocotire a unui principiu constituțional fundamental și a unor standarde internaționale universale.

Potrivit art.1 din Legea cu privire la taxa de stat din 31-07-2023, „taxa de stat este o sumă de bani care se percepe de către organele de stat și de către alte entități împuternicite special pentru acest fapt de la persoanele fizice și juridice în ale căror interese se efectuează acțiuni sau se eliberează documente” [15]. Așadar, această taxă reprezintă o contribuție bugetară, care este datorată inclusiv de cei care apelează efectiv la sistemul judiciar. Dacă ne referim la natura juridică a acesteia, atunci ne aliniem cercetărilor care o caracterizează ca pe o necesitate publică pentru stat, ce și-a asumat obligația de a îndeplini justiția și îndeplinind această funcție, înregistrează o serie de cheltuieli, ce urmează a fi acoperite în parte și prin contribuția celor care apelează la sistemul judiciar [4, p.17-18]. Respectiv, anume nevoia de a finanța sistemul judecătoresc impune statul să apeleze la instituirea unor taxe judiciare, care de altfel sunt instituite în majoritatea țărilor europene. Sub acest aspect, chiar și țările care erau fidele gratuității justiției, renunță treptat la acest beneficiu al justițiabilului. Astfel, Franța care, într-un trecut nu prea îndepărtat, nu solicita nici o taxă pentru accesul la justiție, printr-o lege intrată în vigoare în anul 2011, s-a îndepărtat într-o anumită măsură de această concepție, instituind o taxă fixă, în cuantum de 35 Euro pentru sesizarea instanței, fără a ține cont de valoarea acțiunii. Măsura a fost implementată în cadrul reformelor în domeniul justiției, cu scopul de a susține sistemul de ajutor judiciar [1].

În contextul în care statul nostru încearcă să redreseze situația din justiție, inclusiv și prin modernizarea instanțelor, îmbunătățirea salarizării personalului din instanțe, pare a fi justificată ca scop și instrument de prevenție a unor litigii cu pretenții derizorii, o taxă de stat majorată, având în vedere și cotele inflaționiste din ultimii ani. La acest capitol însă, cea mai mare provocare rămâne a fi păstrarea proporționalității între taxa judiciară și veniturile justițiabilului, or tocmai la acest subiect se înregistrează cele mai multe derapaje, care sunt caracteristice nu doar legislației naționale. De exemplu, unul din cei mai notorii procesualiști români, prof. Ion Deleanu, menționa în una din

lucrările sale că, „reglementarea actuală a materiei taxelor judiciare de timbru este, sub anumite aspecte, irațională, disproporționată, discriminatorie, abuzivă și mai ales machiavelică, constituind unul dintre gravele anacronisme ale sistemului judiciar românesc, încremenit în impozitare excesivă și mereu scadent în raport cu promisiunile de reconsiderare” [3, p.893].

Disproporționalitatea taxei de stat – temei de invocare a încălcării dreptului la un proces echitabil

Problema proporționalității în materia taxelor judiciare de timbru a constituit obiectul numeroaselor sesizări la CtEDO, care a fost ținută să se expună mai mult în legătură cu raportul dintre scopul legitim urmărit prin impunerea unor taxe pentru accesul la justiție și mijloacele utilizate, or caracterul efectiv al actului de justiție nu trebuie să fie pereclitat de incapacitatea reclamantului de a achita taxa judiciară.

Astfel, în cauza Malahov c. Moldovei [5], reclamantul a pretins, în special, că refuzul instanțelor judecătorești naționale de a examina pretențiile sale, din cauza imposibilității de a plăti taxa de stat, a încălcat drepturile sale garantate de articolele 6 § 1 și 13 ale Convenției. Curtea a conchis că instanțele judecătorești naționale nu au efectuat o examinare adecvată a capacității reclamantului de a plăti taxele de stat și nu au răspuns la argumentul lui precum că, datorită naturii pretențiilor sale, el avea dreptul la o scutire. Mai mult, taxa de stat solicitată de la reclamant a fost în mod vădit excesivă în comparație cu resursele lui la acea dată. Din aceste motive, Curtea a considerat că obligarea reclamantului la plata taxei de stat a reprezentat o limitare disproporțională a dreptului său de acces la o instanță. Prin urmare, a avut loc o violare a articolului 6 § 1 al Convenției.

Deși această speță datează din anul 2007, instanțele naționale nu și-au schimbat vehement abordarea. În acest sens, într-o speță de data recentă (Prisăcaru v. Republica Moldova din 25.09.2025) instanța europeană a subliniat că, desi nu este sarcina Curții să examineze capacitatea reclamanților de a plăti taxele judiciare în prezenta cauză, acest aspect fiind de competența instanțelor naționale, totuși, concluzia este că instanța supremă din RM (CSJ) a susținut afirmații fără a se expune asupra probelor din dosar, referitoare la situația financiară și familială a reclamanților, ceea ce a condus la faptul că procesul contestat nu a respectat cerința unui proces echitabil și a limitat accesul celor doi reclamanți la o instanță superioară. [7]

În aceste circumstanțe, CtEDO a constatat că CSJ a RM nu a efectuat o examinare adecvată a posibilității reclamanților de a plăti taxele judiciare, fapt ce a afectat însăși esența dreptului acestora de a avea acces la o instanță. Prin urmare, Curtea a identificat o încălcare a Articolului 6 § 1 din Convenție. [7]

Forul european a fost vehement la acest subiect nu doar la cererile unor persoane fizice, dar și în privința comercianților care au relevat abateri similare. În speța Tudor-Comerț c. Moldovei [8], Curtea a notat că, potrivit materialelor dosarului național, compania reclamantă nu avea o activitate economică în acea perioadă și, prin urmare, nu era capabilă de a plăti taxa de stat. Mai mult ca atât, cererea companiei era îndreptată împotriva pretinselor acțiuni ilegale ale organelor de stat, care practic au ruinat compania. Curtea a conchis că dreptul companiei reclamante de acces la o instanță de

judecată a fost limitat până la punctul în care a devenit iluzoriu. Curtea a constatat, în unanimitate, violarea art. 6 § 1 CEDO.

Totodată, în cauza Weissman contra României [9], Curtea a statuat că, o taxa judiciara de timbru de 323.264 euro pentru introducerea unei acțiuni este excesivă. O asemenea taxă nu era justificată nici prin circumstanțele particulare ale cauzei, nici prin situația financiară a reclamanților. Curtea a considerat că această restricție a fost disproporționată, aducând atingere însăși esenței dreptului de acces la justiție.

Toate aceste exemple ne dau temei a presupune că, odată cu intrarea în vigoare în RM a noii legi cu privire la taxa de stat, vor exista suficiente premise ca, atât persoanele fizice, cât și cele juridice să invoce în fața Curții Europene încălcarea dreptului la un proces echitabil prin limitarea dreptului de acces la justiție, în rezultatul impunerii unor taxe, pe alocuri, vădit dezichilibrate în raport cu veniturile lor, or legiuitorul național a făcut abstracție de contextul dificil în care se regăsește populația țării și mediul de afaceri.

Crizele globale și regionale au deteriorat puternic, în special, sectorul economic de la noi din țară, afectând subiecții din mediul antreprenorial, care resimt o lipsă a sustenabilității financiare, iar costurile pe care le va implica un proces de judecată de acum înainte vor constitui o piatră de încercare pentru întreprinzători.

Astfel, dacă prin legislația anterioară în domeniul taxei de stat, se institua pentru litigiile cu caracter patrimonial o taxă de 3% din valoarea acțiunii, dar fără a depăși 50000 lei pentru persoanele juridice, actualmente această taxă nu mai are un prag maxim și este determinată diferențiat în funcție de mărimea pretențiilor. Spre exemplu, potrivit Anexei 1 din Legea cu privire la taxa de stat Nr. 213 din 31-07-2023: 1) dacă valoarea acțiunii este de 5001–50000 lei, taxa va constitui 250 lei + 4% din valoarea acțiunii care depășește 5001 lei; 2) dacă valoarea acțiunii este de 50001–1500000 lei, taxa va constitui 2050 lei + 3% din valoarea acțiunii care depășește 50001 lei; 3) dacă valoarea acțiunii este de 1500001–5000000 lei, taxa va constitui 45550 lei + 2% din valoarea acțiunii care depășește 1500001 lei, etc. [15]

Legiuitorul a considerat însă, că aceste taxe nu sunt suficiente și a mai instituit o taxă nouă, numită taxă de timbru, care reprezintă o sumă de bani ce se percepe, o singură dată, de la persoanele fizice și juridice pentru intentarea unui proces judiciar civil, de contencios administrativ, precum și pentru fiecare contestație împotriva deciziei agentului constator asupra cauzei contravenționale atât în primă instanță, cât și în căile de atac (art.2 al.1 din Legea Nr. 213 din 31-07-2023 [15].

Raționamentul vehiculat frecvent de către guvernanți, potrivit căruia, atât persoanele fizice, cât și agenții economici ar trebui să apeleze în caz de litigii la mijloacele alternative, cum ar fi medierea sau arbitrajul, vine din nou să restrângă voința cetățeanului și să-i impună o soluție cel puțin discutabilă. Atât arbitrajul, cât și medierea au primit consacrare legislativă la noi în țară aproape de două decenii, dar popularitatea acestora a rămas una foarte redusă de-a lungul timpului. Acest fenomen, cu conotație negativă de altfel, este provocat de indiferența, dar și incompetența autorităților statale care pe lângă lipsa promovării, informării ample a populației despre multiplele beneficii ale acestor căi alternative de soluționare a litigiilor, au admis și unele erori care au afectat eficiența acestor instituții, cum ar fi introducerea medierii

judiciare (reformă care practic a anihilat instituția medierii) sau lipsirea hotărârii arbitrale de forță executorie, situație care descurajează societățile comerciale de a se adresa instanțelor arbitrale. Atât timp, cât agenții economici vor fi nevoiți după finalizarea procedurii arbitrale să mai parcurgă încă o etapă în instanța de judecată de drept comun, pentru a obține titlul executoriu sau un refuz în eliberarea acestui titlu, tentația de a opta pentru o judecată în arbitraj va rămâne una redusă, iar noua legislație în domeniul taxelor de stat, nu face decât să impună mediul antreprenorial să aleagă între două opțiuni nefavorabile – fie o taxă exorbitantă, fie o hotărâre arbitrală asupra căreia planează riscul de a nu fi investită cu formulă executorie.

Instituirea unor taxe de stat care pot ajunge și la o sută de mii de lei pot fi o provocare chiar și pentru marele companii, cu atât mai mult însă vor fi afectate întreprinderile mici (IMM-urile) care sunt deosebit de vulnerabile dintr-o serie mai amplă de motive. În primul rând, acestea sunt mai răspândite în sectoarele afectate de criză. În al doilea rând, IMM-urile sunt mai afectate decât firmele mai mari de impactul multiplelor crize. Nu în ultimul rând, IMM-urile pot avea mai puține căi de răspuns în fața dezechilibrelor financiare cu care se confruntă.

Scutirea, reducerea sau esalonarea la plata taxelor judiciare de timbru nu constituie în actuala reglementare un remediu efectiv pentru limitările accesului la justiție prin taxarea majorată, date fiind condițiile concrete de acordare a acestora.

În cele din urmă, pentru a evidenția caracterul vădit disproporționat al taxelor judiciare din RM instituite prin noua lege, ținând cont de veniturile reale ale populației și profitul companiilor, vom recurge și la o comparație cu legislația unor state europene, unde bunăstarea cetățeanului și nivelul înalt de dezvoltare și prosperare a mediului de afaceri sunt fenomene consacrate. Astfel, în Germania, pentru pragul valoric de 100000 euro, taxa de stat o constituie 196 euro (aproximativ 4000 lei), pe când în RM, în cazul pretenției de 2000000 lei, echivalentul a 100000 euro, taxa este de 45550 lei + 2% din valoarea acțiunii care depășește 1500001 lei. În Belgia, pentru cererile depuse în tribunalele de comerț, se încasează o taxă fixă de 35 euro, aceeași regulă se aplică și în Franța. În Anglia, pentru pretențiile în valoare de 100000 euro se încasează o taxă fixă de aproximativ 800 de euro [11]. Aceste cifre ne demonstrează cât de exorbitante și nedrepte sunt taxele instituite în RM în raport cu veniturile reale ale justițiabililor.

Toate acestea fiind constate, apelăm din nou la practica CtEDO din analiza căreia se desprind câțiva factori care se atribuie criteriului de proporționalitate a limitării accesului la justiție prin impunerea taxei de stat: quantumul sumei ce trebuie plătită de reclamant; veniturile plătitorului; stadiul procesual în care intervine restricția; scopul în care este impusă; garanțiile procedurale de care se bucură reclamantul; miza procesului; evoluția ulterioară a legislației.

Curtea a statuat faptul că se impune aprecierea quantumului în funcție de circumstanțele particulare ale cauzei, inclusiv insolvabilitatea reclamantului și faza procesuală în care este impusă restricția respective [11]. Pentru a determina dacă este vorba de un quantum ridicat al taxei, Curtea compară veniturile reclamantului cu veniturile medii sau minime lunare.

În acest context, fără a contesta necesitatea schimbărilor legislative în sfera taxei de stat, totuși, ținem să subliniem că, este necesară o abordare diferențiată nu doar pe

categorii de litigii, ci și pe nivel de profit. Dacă ținem cont de faptul că, în anul 2022, conform datelor statistice, veniturile din vânzări a IMM-urilor, în medie pe o întreprindere au constituit 4,4 mil., atunci impunerea unei taxe de 2050 lei + 3% din valoarea acțiunii care depășește 50001 lei, ar putea perturba activitatea economică a acestor întreprinzători, care deseori sunt în impas cu achitarea plăților obligatorii, or acțiunile în justiție i-ar putea ruina definitiv, având în vedere termenele de examinare a cauzelor și dificultățile care apar la etapa executării silite a hotărârilor. Astfel, apreciem că mărimea taxei de stat în cauzele intentate de persoane juridice cu scop lucrativ, trebuie să difere în dependență de nivelul profitului pe anul financiar precedent. Subiecții care nu înregistrează profit urmează a fi scutiți de plata taxei.

Referințe bibliografice

1. Briciu, Traian-Corneliu. (2013). Unele aspecte de noutate în materia taxelor judiciare de timbru pentru cererile introduse la instanțele judecătorești. [online] Disponibil: <https://www.juridice.ro/279063/unele-aspecte-de-noutate-in-materia-taxelor-judiciare-de-timbru-pentru-cererile-introduse-la-instantele-judecatoresti.html> (accesat la 28.01.2026)
2. Constituția Republicii Moldova, Nr.1, adoptată la 29 iulie 1994. Republicată: la 29-03-2016 în Monitorul Oficial Nr. 78. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=136130&lang=ro# (accesat 28.01.2026)
3. Deleanu, Ion. (2013). Tratat de procedură civilă. Vol.I. București: Universul Juridic. ISBN 978-973-127-987-9
4. Diaconu, Constantin. (2004). Taxele judiciare de timbru. București: C. H. Beck. ISBN 978-973-655-619-7
5. Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului din 7 iunie 2007. Malahov c. Moldovei. Cererea nr. 32268/02 [online]. Disponibilă: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-127871%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-127871%22]}) (accesat 28.01.2026)
6. Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului din 4 decembrie 1995. Bellet contra Frantei. Cererea nr. 23805/94, [online]. Disponibilă: <https://juricaf.org/arret/CONSEILDELEUROPE-COUREUROPENNEDESDROITSDELHOMME-19951204-2380594> (accesat 28.01.2026)
7. Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului din 25 septembrie 2025. Prisăcaru c. Moldovei. [Online]. Disponibilă: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-245054%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-245054%22]}) [accesat 25.01.2026]
8. Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului din 4 noiembrie 2008. Tudor-Comerț c. Moldovei. Cererea nr. 27888/04, [online]. Disponibilă: <https://justice.gov.md/public/files/cedo/judgements/TUDOR-COMERT.pdf> (accesat 28.01.2026)
9. Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului din 24 mai 2006. Weissman contra României. Cererea nr. 63945/00, [online]. Disponibilă:

- [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-122823%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-122823%22]}) (accesat 28.01.2026)
10. Hotărârea Curții Constituționale a RM din 15.11.2012, Nr. 14 pentru controlul constituționalității unor prevederi din Codul de procedură civilă al Republicii Moldova nr. 225-XV din 30 mai 2003. (Sesizarea nr. 21a/2012). Monitorul Oficial al RM, Nr. 248-251 din 07.12.2012. [online] Disponibilă: <https://www.constcourt.md/ccdocview.php?tip=hotariri&docid=430&l=ro> (accesat 28.01.2026)
11. Livescu, Monica. (2014). Încălcările aduse dreptului de acces la justiție și dreptului de proprietate prin OUG nr. 80/2013 privind taxele judiciare de timbru. [online] Disponibil: <https://www.juridice.ro/315874/incalcarile-aduse-dreptului-de-acces-la-justitie-si-dreptului-de-proprietate-prin-oug-nr-802013-privind-taxe-judiciare-de-timbru.html> (accesat 28.01.2026)
12. Popovici, C., Șova, L. (2017). Accesul liber la justiție – principiu constituțional. In: Integrare prin cercetare și inovare: Științe juridice, 9-10 noiembrie 2017, Chișinău. Chisinau, Republica Moldova: CEP USM. Pp. 289-294. ISBN 978-9975-71-924-7.
13. Radu, Răzvan-Horațiu. (2016). Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Note de curs. București: Universul Juridic. 243 p. ISBN 978-606-673-545-2
14. Renucci, Jean-Francois. (2009). Tratat de drept european al drepturilor omului. București: Hamangiu. ISBN/ISSN: 978-606-522-092-8
15. Republica Moldova, Legea cu privire la taxa de stat, Nr. 213 din 31-07-2023. Monitorul Oficial Nr. 306-309 din 11.08.2023. [online] Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=138534&lang=ro (accesat 27.01.2026)

ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ МЕДІАЦІЇ В УКРАЇНІ

Майка Максим Борисович

адвокат, кандидат юридичних наук, викладач

Галицький фаховий коледж

імені В'ячеслава Чорновола, Україна

Пузяк Христина Володимирівна

аспірант

Навчально-науковий інститут права та гуманітарних наук

Національний університет

водного господарства та природокористування, Україна

Анотація. В даній статті авторами досліджено нормативно-правове регулювання процедури медіації. Розглянуто термін «медіація» у широкому розумінні, як альтернативний спосіб вирішення спору, та у вузькому – як діяльність медіаторів. Визначено основні ознаки медіації, її предмет, структуру, переваги даної процедури та виклики, які перед нею постають. На основі